

-
2. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 № 4312-VI.
 3. Сулаєва Н. В. Неформальна мистецька освіта в системі професійної підготовки вчителя. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 408 с.
 4. Технології навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: практ. посіб. / М. П. Вовк та ін. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 347 с.
 5. Аніщенко О. В. Неформальна мистецька освіта дорослих у контексті культурно-освітнього простору регіону. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології. К.: НАКККіМ, 2016.
 6. Філософія культурно-мистецької освіти. *Філософія культурно-мистецької освіти*: матеріали Всеукр. наук. конф., м. Київ, 24 бер. (24 черв.). 2022 р., КНУКіМ, 2022. 240 с. URL: <https://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/Zbirnyk-Filosofiya-kulturno-mysteczkoji-osvity.pdf> (дата звернення: 13.04.2026)
 7. Неформальна освіта в культурі: довгострокові внески з високими відсотками. *Українська правда. Культура*. 2016. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/29/209983/> (дата звернення: 13.04.2026)
 8. Неформальна освіта в Україні: мистецький вимір. *Logos Science*: матеріали міжнар. конф., м. Париж, 1 бер. 2024. URL: <https://archive.logos-science.com/index.php/conference-proceedings/article/view/1679> (дата звернення: 13.04.2026)

Гордєєв С.І.,
кандидат мистецтвознавства, професор
професор кафедри режисури
Харківської державної академії культури
заслужений діяч мистецтв України

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Шановні колеги, дозвольте почати доповідь з дискусійного питання:

чи потребує система виховання митців у театральній школі радикального перегляду, і чи можлива сьогодні інтеграція надбань режисера-новатора українського театру ХХ століття Леся Курбаса в академічну освіту?

Саме ці питання сьогодні визначають вектор моїх роздумів про стан і перспективи сучасної театральної школи України.

Мистецька освіта зараз перебуває у складному перехідному стані. З одного боку, вона спирається на потужну традицію, сформовану протягом ХХ століття, зокрема на систему психологічного театру, яка й досі залишається основою акторської та режисерської підготовки в багатьох вишах країни. З іншого боку, реальний театральний процес давно вийшов за межі цієї системи, що створює внутрішню суперечність між навчанням і сучасною сценічною практикою.

Однією з ключових проблем є консерватизм методик. У більшості театральних закладів освіти домінує репродуктивна модель навчання, орієнтована на відтворення вже сформованих педагогічних прийомів і підходів. При цьому значно менше уваги приділяється формуванню індивідуального мислення майбутнього митця, розвитку його авторської позиції. У результаті випускник часто виявляється добре підготовленим технічно, але недостатньо готовим до відповідальності за гуманістичні ідеали, які особливо зараз потрібні суспільству.

Не менш важливою є проблема розриву між освітою і практикою. Театральна школа (окрім столичних вишів) нерідко існує як замкнена система, що функціонує за власними правилами, відокремлено від живого театального процесу. Студенти мають обмежені можливості для включення в реальні постановки стаціонарних державних театрів, але частіше співпрацюють з незалежними театрами та беруть участь у фестивальному русі.

Окремо варто наголосити на проблемі педагогічного складу. Сьогодні спостерігається певний дисбаланс: з одного боку — досвідчені викладачі, носії традиції, з іншого — недостатня кількість молодих практиків, які могли б привнести нову енергію і сучасне бачення. Водночас не всі практикуючі митці, залучені до викладання, володіють необхідною педагогічною методологією, що також впливає на якість навчального процесу.

Суттєвим чинником є і матеріально-технічний стан багатьох навчальних закладів. Обмеженість ресурсів стримує розвиток експериментальних форм роботи, ускладнює повноцінну реалізацію режисерських задумів, знижує рівень підготовки акторів до роботи в різних сценічних умовах.

Не можна оминати й вплив сучасних соціальних обставин. Театральна освіта реагує на глибокі суспільні зміни, військовий стан та його наслідки (і, в першу чергу, онлайн навчання), що відбуваються в Україні. Це впливає як на тематику творчих робіт студентів, так і на саму атмосферу навчального процесу. Театр дедалі більше звертається до живого досвіду, особистісного висловлювання, що вимагає відповідних змін у підходах до навчання.

У цьому контексті, на мій погляд, актуальним сьогодні є звернення до творчого надбання Лесь Курбаса. Його система мислення, орієнтована на синтез мистецтв, інтелектуалізацію театру, активну позицію актора як співтворця режисера, може стати не лише історичним надбанням, а й методологічною основою оновлення театральної освіти. Проте проблема полягає в тому, що ця спадщина часто залишається на рівні декларацій, не будучи системно інтегрованою в навчальний процес. Необхідно, щоб спадщина Курбаса поставала не як музейний експонат, а як жива система мислення, що продовжує впливати на формування молодих режисерів та акторів. Водночас звернення до курбасівської системи виховання актора та режисера - це не лише вивчення його методів, а й прийняття певної світоглядної позиції, притаманної справжньому митцю. Лесь Курбас — не лише минуле українського театру, а й його майбутнє.

Саме про це йшлося під час Всеукраїнського круглого столу, який відбувся під егідою кафедри режисури ХДАК в онлайн-форматі за темою «Лесь Курбас і сучасна театральна освіта України: педагогічні роздуми». Викладачі та студенти театральних вишів Харківщини, Львівщини, Рівненщини і Тернопільщини ділилися своїми думками, роздумами про сучасний стан мистецької освіти та фундаментально-театральну спадщину, яку залишив для нас Лесь Курбас. Наведемо деякі відгуки учасників, що прозвучали під час проведення Круглого столу:

Юлія Щукіна — кандидатка мистецтвознавства, доцентка, завідувачка кафедри театрознавства Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського у своєму виступі наголосила на важливості збереження та

передачі театральної традиції — «з рук у руки, від учителя до учнів», а також підкреслила символічність того, що в межах круглого столу були представлені провідні театральні школи України. Такі зустрічі формують сучасний освітньо-мистецький простір і мають перспективу стати регулярною платформою для науково-творчого діалогу, зокрема з розширенням міжнародної співпраці;

Зіновій Стельмашук — кандидат педагогічних наук, доцент Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка — підкреслив високий рівень обговорення педагогічних проблем. За словами науковця, участь у круглому столі стала можливістю глибше осмислити трансформації мистецьких і педагогічних принципів Курбаса в сучасному театрознавстві та мистецтвознавстві. Зіновій Стельмашук відзначив значущість ініційованого діалогу між науковцями й митцями-практиками, наголосивши на важливості продовження справи Леся Курбаса в сучасному культурному просторі та передачі його творчого спадку молодому поколінню;

Роман Набоков — декан факультету сценічного мистецтва Харківської державної академії культури — підкреслив високий науково-мистецький рівень заходу, його всеукраїнський масштаб та глибину представлених доповідей. За його словами, залучення провідних фахівців у сфері театральної педагогіки й дослідження творчої спадщини Леся Курбаса засвідчило фаховість і концептуальність події;

Микола Набока — випускник *École internationale de théâtre Jacques Lecoq* (Франція), актор, викладач бакалаврського курсу Львівського національного університету імені Івана Франка, засновник і керівник мистецького об'єднання «Хвиля», відомий в Україні експериментатор, який разом зі студентами впроваджує практичні тренінги «за школою Курбаса», наголосив на важливості таких професійних «зустрічей-звірок», які дозволяють обмінюватися напрацюваннями, осмислювати спільний досвід і підтримувати постійний зв'язок між дослідниками та практиками, що працюють зі спадщиною Курбаса.

Особливу увагу він звернув на обговорення акторських технік, практичних тренінгів і концепції «розумного арлекіна»,

які розглядалися як інструменти виховання інтелектуально та духовно свідомого митця. На його переконання, щорічне зібрання науковців, практиків театру та викладачів є важливою ознакою живого творчого процесу, у якому триває діалог поколінь і формуються нові підходи до осмислення театральної школи видатного майстра;

Діана Кондратова — магістрантка 1 курсу Харківської державної академії

культури — підкреслила, що Всеукраїнський круглий стіл став важливою подією, оскільки вийшов за межі біографічних згадок і перетворився на платформу для глибокого аналізу педагогічних принципів Курбаса та їх актуальності в сучасному освітньому процесі, що спадщина митця була представлена не як історичний артефакт, а як жива система мислення, яка продовжує впливати на формування молодих режисерів і акторів. На її думку, театральна освіта має формувати не лише виконавця, а мислителя з активною громадянською позицією.

Погоджуючись з відгуками учасників, на закінчення, хочу підкреслити, що головне завдання театральної освіти сьогодні полягає у формуванні такої педагогічної системи, яка б поєднувала глибину традиції з актуальністю сучасного художнього мислення. Сучасна театральна школа України постає перед необхідністю глибокого переосмислення власних засад. Настав час, коли ми можемо перейти від слів про реформування театральної освіти до практичних дій: розробки навчальних програм, методичних посібників щодо реалізації ідей, пов'язаних із наближенням творчого та педагогічного надбання Леся Курбаса до наших вихованців, студентів мистецьких навчальних закладів.